

15. Александров В.М. Військова служба як особливий вид державної служби в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / В.М. Александров. – Х., 2008. – 182 с.
16. Пашинський В.Й. Конституційно-правовий статус військовослужбовця в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.02 / В.Й. Пашинський. – К., 2007. – 201 с.
17. Чудик-Білоусова Н.І. Організаційно-правові проблеми матеріальної відповідальності військовослужбовців [текст] : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Н.І. Чудик-Білоусова ; Національна академія державної податкової служби України. – Ірпінь, 2004. – 231 с.
18. Богатырева Н.М. Правовой статус военнослужащих России (историко-правовое исследование) : дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / Н.М. Богатырева. – М., 2007. – 203 с.
19. Кудашкин А.В. Военная служба и военнослужащий в Российской Федерации: конституционно-правовое регулирование : монография. – М. : Военный университет, 2001. – 340 с.
20. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика. – К. : Конус Ю, 2007. – 735 с.
21. Лазор О.Я. Правовий статус публічних службовців / О.Я. Лазор, О. Хорошенко // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 22. – С. 118–125.
22. О статусе военнослужащих : Федеральный Закон Российской Федерации от 27 мая 1998 г. № 76-ФЗ195 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru>.
23. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-VII // Голос України. – 2014. – № 48.

ГАДЖИСЬВА Ш. Н.,
аспірант
(Запорізький
національний університет)

УДК 349.2

КОДЕКС ЯК ДЖЕРЕЛО АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНОГО ПРАВА

Статтю присвячено розгляду кодексу як джерела адміністративно-деліктного права з детальним аналізом сучасних і ретроспективних наукових джерел зі вказаної проблематики. Визначаються особливості адміністративно-деліктного права та формулюються пропозиції щодо результатів кодифікаційного процесу в зазначеній сфері.

Ключові слова: адміністративне право, кодекс, джерело права.

Статья посвящена рассмотрению кодекса как источника административно-деликтного права с подробным анализом современных и ретроспективных научных источников по указанной проблематике. Определяются особенности административно-деликтного права и формулируются предложения по результатам кодификационного процесса в указанной сфере.

Ключевые слова: административное право, кодекс, источник права.

The article considers the Code as a source of administrative-tort law with a detailed analysis of current and retrospective scientific sources said issues. Defines the features of administrative tort law and formulate proposals for codification process results in this area.

Key words: administrative law, code, source of law.

Вступ. Адміністративно-деліктне право – одна з небагатьох підгалузей вітчизняного адміністративного права, для якої в різні історичні періоди характерною була наявність кодифікованих актів, в т. ч. й кодексів як джерел права. Слід зазначити, що сам термін «адміністративно-деліктне право» є відносно новим для вітчизняної адміністративно-правової доктрини. Його можна зустріти у роботах учених-адміністративістів, що вийшли друком у ХХІ ст. (наприклад, роботи В.К. Колпакова, Т.О. Коломoeць, Д.М. Лук'янця, Р.С. Мельника, І.О. Федорова та інших). Щоправда, ще в 1979 р. виходить друком монографія Л.В. Ковалю «Адміністративно-деліктні відносини» [6]. Однак саме у ХХІ ст. використання терміна «адміністративно-деліктне» набуває поширення в науковому галузевому середовищі. Саме в цей час з'являються монографії В.К. Колпакова «Адміністративно-деліктний правовий феномен» [1], І.О. Федорова «Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України» [7], Д.М. Лук'янця «Адміністративно-деліктні відносини в Україні» [2], навчальний посібник В.К. Колпакова «Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право)» [8], колективна праця представників Центру політико-правових реформ «Адміністративно-деліктне законодавство: зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні» [9] тощо. Його можна зустріти й у роботах сучасних учених-адміністративістів, зокрема представників зарубіжних правових галузевих наук (наприклад, роботи А.В. Кіріна [3], Н.В. Гаврилової [4], В.М. Харькова [5] та інших). Це пояснюється, багато в чому, певними модернізаційними процесами щодо сутності, призначення, системи адміністративного права. Більшість вітчизняних учених-адміністративістів підтримують тезу про «певне переростання» адміністративної відповідальності як інституту адміністративного права у підгалузь адміністративного права – адміністративно-деліктне право. Значний обсяг суспільних відносин, на врегулювання яких зорієнтоване адміністративно-деліктне право, виокремлення предмета регулюючого впливу та інші ознаки, які притаманні підгалузі права, наявні на сьогодні. Хоча, безперечно, одностайності щодо цього питання, в т. ч. і з урахуванням відсутності відповідної норми-дефініції, в науковому середовищі вчених-адміністративістів немає. Так, наприклад, і до цього часу інститут адміністративної відповідальності саме як інститут адміністративного права виділяють С.О. Мосьондз [10], С.Г. Стеценко [11]. В.К. Колпаков взагалі у праці «Адміністративно-деліктний правовий феномен» зазначає, що «за розширеного тлумачення поняття предмета адміністративного права норми і відносини щодо адміністративного проступку та адміністративно-деліктні норми й адміністративно-деліктні відносини не вписуються в його концепцію» [1, с. 7], хоча вже в іншій своїй праці «Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право)» зазначає, що «відносини, які виникають у разі вчинення адміністративних правопорушень (адміністративних проступків), є складовою відносин відповідальності суб'єктів суспільства за порушення встановленого публічною адміністрацією порядку і правил, які, у свою чергу, є складовою відносин адміністративних зобов'язань, складовою предмета адміністративного права» [8, с. 15, 18]. Дещо суперечливу позицію демонструє й О.В. Кузьменко, зазначаючи про «штучність» виокремлення норм про адміністративну відповідальність у предметі адміністративного права [12, с. 69-79], при цьому одночасно в іншій своїй роботі наголошуючи на тому, що «адміністративно-деліктне право – це складова адміністративного права» [13, с. 30]. Про це ж зазначають, із посиланнями на роботи О.В. Кузьменко, Т.О. Коломoeць та І.В. Зозуль [14, с. 81]. Більш послідовну позицію щодо визнання підгалузевого характеру адміністративно-деліктного права демонструють представники російської адміністративно-правової науки (наприклад, роботи А.В. Кіріна з формулюванням положень теорії адміністративно-деліктного права як підгалузі, що «виросла із радянського інституту адміністративної відповідальності» [15, с. 2], П.П. Серкова з визначенням проблемних шляхів розвитку цієї підгалузі [16, с. 20], О.С. Рогачової, яка, досліджуючи ефективність норм адміністративно-деліктного права, зазначає про його підгалузевий, а іноді навіть намагається обґрунтувати існування адміністративно-деліктного права як самостійної галузі права, характер [17, с. 10]). Підгалузевий характер адміністра-

тивно-деліктного права визнають і представники адміністративно-правової науки Республіки Білорусь (наприклад, роботи В.А. Круглова) [18].

Отже, аналізуючи наявну наукову, навчальну, публіцистичну адміністративно-правову джерельну базу, беручи до уваги істотну сферу регулюючого впливу, виокремленість предмета останнього, наявність кодифікованого акта, все ж варто підтримати тих учених-адміністративістів, які адміністративно-деліктне право розглядають в якості підгалузі адміністративного права. Адміністративно-деліктне законодавство як зовнішня форма вираження (існування) адміністративно-деліктного права в різні історичні періоди піддавалося кодифікації, і про це неодноразово зазначалося вченими-адміністративістами, які безпосередньо досліджували проблематику адміністративно-деліктного права, кодифікації адміністративно-деліктного законодавства, генезу формування останнього. І.О. Федоров взагалі приділяє увагу генезі кодифікації вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, виокремлює умовно чотири її етапи: 1) до 20-х рр. XX ст. (докодифікаційний етап); 2) 20-ті – середина 30-х рр. XX ст. (перший етап із прийняттям Адміністративного кодексу 1927 р.); 3) друга половина 30-х – 80-ті рр. XX ст. (з умовним поділом на два підетапи: 40 рр. – початок 80-х рр. XX ст. та 80-ті рр. XX ст. із прийняттям двох кодифікованих адміністративно-деліктних актів – Основ законодавства СРСР та союзних республік про адміністративні правопорушення та Кодексу УРСР про адміністративні правопорушення); 4) новітній (з початку 90-х рр. XX ст. і донині з підготовкою численних проектів нового кодифікованого адміністративно-деліктного акта) [7, с. 21-31]. Варто підтримати І.О. Федорова і схвально оцінити запропоновану ним періодизацію генези кодифікації вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства.

Постановка завдання. Слід зазначити, що саме для адміністративно-деліктного права кодекс був і залишається домінуючим джерелом. Незважаючи на його назву (в різні історичні періоди пропонувалися різні варіанти, як, до речі, різноманітними є й варіанти назв наявних сучасних проектів нового адміністративно-деліктного кодифікованого акта), зміст, наявність норм-дефініцій, дотримання правил законодавчої, зокрема кодифікаційної, техніки, однак саме кодекс був і зберігає на сьогодні домінуючі позиції в системі джерел адміністративно-деліктного й адміністративного права взагалі. Хоча, безперечно, як сама кодифікація адміністративно-деліктного законодавства, так і відповідний кодекс як джерело адміністративно-деліктного права мають певну специфіку, зумовлену, перш за все, специфікою самої підгалузі адміністративного права, і вона зберігається вже протягом тривалого часу.

Результати дослідження. Кодекс як джерело адміністративно-деліктного права характеризується підгалузевим або спеціальним характером, об'єднує норми права, зорієнтовані на врегулювання відносин, пов'язаних із притягненням особи, винної у вчиненні адміністративного правопорушення, до адміністративної відповідальності, розглядом відповідної категорії справ. При цьому в Адміністративному кодексі 1927 р. в розділах III «Заходи адміністративного впливу» і IV «Інші адміністративно-примусові заходи» зосереджувалися норми права, зорієнтовані на врегулювання більш широкого кола суспільних відносин, а не лише адміністративно-деліктних, однак у будь-якому випадку у відповідній частині Адміністративний кодекс був «першим і єдиним кодифікованим адміністративно-деліктним нормативно-правовим актом» того часу [19, с. 87]. За своїм змістом цей Кодекс мав «переважно правоохоронний («поліцейський») зміст, оскільки готував його проект Народний комісаріат внутрішніх справ» [19, с. 82]. Саме для цього Кодексу характерним було «розширення сфери примусового впливу держави щодо винної особи, розширення переліку заходів адміністративного впливу, під якими фактично мали місце адміністративні стягнення, використання переважно каральної складової мети останніх, штучне збільшення кількості адміністративних правопорушень» [7, с. 23-24]. Саме в деліктній складовій Адміністративного кодексу 1927 р. (в цьому аспекті його й варто розглядати як джерело адміністративно-деліктного права) пе-

редбачалася «заміна терміна «адміністративні стягнення» на «адміністративний вплив», зменшення розмірів адміністративного впливу від 300 крб штрафу і трьох місяців арешту до 100 крб штрафу і двох місяців примусових робіт із запровадженням громадської догани; прискорення процедури оскарження перегляду і скасування накладеного заходу адміністративного впливу й запровадження більш короткого терміну на звернення його до виконання; узгодження заходів адміністративного впливу з майновим станом винної особи із правом заміни відповідного заходу в бік зменшення тощо» [19, с. 108]. Незважаючи на певні недоліки змістовного формулювання, використання термінології, дотримання інших правил кодифікаційної техніки, Адміністративний кодекс 1927 р., особливо беручи до уваги його певною мірою «новаційний» (враховуючи, що до цього часу були відсутні кодифіковані адміністративно-деліктні акти) характер, містив і позитивні положення, які, як зазначає І.О. Федоров, мали істотне теоретичне значення [7, с. 22], серед яких, наприклад, так звана «дворівнева конструкція документа», яка охоплювала «відповідальність за малозначущі правопорушення та порушення так званих обов'язкових правил» [20, с. 39]. І хоча чіткого розмежування вищезазначених протиправних діянь нормативно закріплено не було, водночас це істотно вплинуло на подальшу нормотворчу діяльність щодо закріплення диференціації відповідальності залежно від юридично-фактичних підстав.

Адміністративний кодекс 1927 р. безпосередньо як джерело суто адміністративно-деліктного права розглядати не можна, однак у частині фіксації вищезазначених положень – цілком виправдано. Поряд зі спеціальним характером регулюючого впливу для відповідного кодексу характерним є й поєднання матеріальних і процесуальних норм, що фактично було сприйнято всіма іншими кодифікованими адміністративно-деліктними актами в подальші історичні періоди. Ця особливість притаманна саме кодексу як джерелу адміністративно-деліктного права, і навіть незважаючи на багаторічні наукові дискусії щодо доцільності проведення роздільної адміністративно-деліктної кодифікації, саме вищезазначена особливість кодексу як джерела адміністративно-деліктного права зберігається й до цього часу і має місце в усіх зразках сучасної перспективної кодифікованої адміністративно-деліктної нормотворчості.

Хоча вищезазначений Кодекс не вирізнявся досить тривалим періодом застосування, однак його положення були враховані під час підготовки всіх інших кодифікованих адміністративно-деліктних нормативно-правових актів подальших періодів.

Для з'ясування особливостей кодексу як джерела адміністративно-деліктного права варто зупинити увагу й на Основах законодавства Союзу РСР та союзних республік про адміністративні правопорушення 1980 р. та Кодексі УРСР про адміністративні правопорушення 1984 р. Основи (хоча це й не кодекс, однак різновид кодифікаційного акта, який істотно вплинув на розробку КпАП 1984 р.) законодавства Союзу РСР та союзних республік про адміністративні правопорушення вперше зафіксували визначення адміністративного правопорушення (проступку), вік особи, по досягненню якого особа може бути притягнута до відповідальності (16 р.), уточнили систему адміністративних стягнень (при цьому конфіскація, позбавлення права управління транспортним засобом і права полювання, виправні роботи могли встановлюватися законодавчими актами СРСР і союзних республік, а адміністративний арешт – лише законодавством Союзу РСР)[21, с. 477]. І хоча, дійсно, всі адміністративні стягнення (саме цей термін було запропоновано) були перераховані в Основах, визначено правила і строки їх накладення, однак мала місце «груба помилка», а саме: «вилучити або конфіскувати предмет, який є безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, практично не є можливим внаслідок того, що безпосередній об'єкт – це не матеріальна субстанція, а суспільні відносини, вилучити які не є можливим» [22, с. 48]. Окрім того, в Основах вперше було законодавчо закріплено розмежування понять «законодавство» і «законодавчі акти», розширено коло органів, наділених правом встановлювати засади адміністративної відповідальності,

завдяки чому «ні один із видів юридичної відповідальності не знав такої множинності нормативних джерел про неї» [22, с. 47], а також унормовано обставини, що виключають адміністративну відповідальність, хоча й без деталізації нормативних положень [7, с. 26-29]. За всієї позитивної оцінки Основ, їх базового значення для розробки в подальшому КпАП 1984 р., слід зазначити, що вони поєднували в собі позитивні положення: а) підгалузевий характер; б) поєднання матеріальних і процесуальних адміністративно-деліктних норм; в) базування на теоретичній концепції близькості адміністративного правопорушення та злочину (свідчить порівняльно-правовий аналіз із Основами кримінального законодавства Союзу РСР та союзних республік, затверджених Законами СРСР від 25 грудня 1958 р.); г) орієнтацію на визначення засад адміністративної відповідальності фізичної особи й системи адміністративних стягнень, що можуть застосовуватися саме щодо неї. Водночас мали місце й певні їх недоліки: а) відсутність легальних визначень базових адміністративно-деліктних правових положень; б) складна «ієрархія» структури адміністративно-деліктного законодавства із закріпленням права видавати акти, що визначали засади адміністративної відповідальності, органів законодавчої, виконавчої влади союзного, республіканського рівнів (навіть місцевих Рад народних депутатів); в) надмірне розширення кола суб'єктів встановлення засад адміністративної відповідальності; г) відсутність урахування регіональної специфіки правозастосування; д) узагальнений характер нормативно-правових положень.

Яскравим прикладом кодексу як джерела адміністративно-деліктного права можна вважати КпАП 1984 р., для якого характерним є наступне: а) підгалузевий характер; б) поєднання матеріальних і процесуальних (точніше, мову варто вести про процедурні) адміністративно-правових норм. При цьому має місце «відсутність чіткого поділу КпАП на матеріальні та процедурні розділи, що й зумовило потребу подальшого внесення змін та доповнень до КпАП з урахуванням докорінних змін соціально-економічних та політичних засад функціонування нашої держави» [7, с. 29-30]. Навіть станом на другу декаду XXI ст. з урахуванням численних змін та доповнень відповідного розмежування розділів Кодексу немає, хоча саме їх поєднання в єдиному кодексі і є специфічною ознакою кодексу саме як джерела адміністративно-деліктного права; в) орієнтація на фізичну особу, щодо якої можливе адміністративно-деліктне провадження, притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Якщо це положення було цілком виправданим на момент прийняття Кодексу, то в сучасних умовах це варто визнати недоліком, оскільки загальноновизнаним у вітчизняній адміністративно-деліктній доктрині є положення про те, що суб'єктом адміністративної відповідальності є й юридична особа, наявна значна кількість законодавчих актів, які визначають засади адміністративної відповідальності юридичних осіб (колективних суб'єктів – такий термін також достатньо часто використовується вченими-адміністративістами (наприклад, роботи Д.М. Лук'янца, П.С. Лютікова, Т.О. Мацелик та інших) [23; 24]). За таких умов кодекс як провідне джерело адміністративно-деліктного права має містити положення, зорієнтовані на врегулювання адміністративно-деліктних відносин за участю юридичних осіб. Саме тому цілком схвально слід оцінити запропоновані в наявних проектах нового кодифікованого адміністративно-деліктного акта окремі розділи, статті, зорієнтовані на врегулювання саме таких відносин (наприклад, стаття 8 Проекту, підготовленою робочою групою Кабінету Міністрів України [25, с. 17], статті 7, 10 Проекту, запропонованого доктором юридичних наук, професором Д.М. Лук'янцем [2, с. 363] тощо); г) фіксація системи адміністративних стягнень, зорієнтованих лише на фізичних осіб (статті 24, 24-1), що було цілком виправданим на момент його прийняття, однак не повною мірою узгоджується із сучасними реаліями адміністративно-деліктної нормотворчості та правозастосування; д) наступність змісту, тобто врахування кодифікаційного адміністративно-деліктного досвіду попередніх років, однак визнати її лише як позитивну ознаку Кодексу не можна, оскільки має місце «відсутність чіткої його системи», «асистемність», яка багато в чому

зумовлена, як слушно зазначає І.П. Голосніченко, штучним запозиченням положень Основ законодавства Союзу РСР та союзних республік про адміністративні правопорушення [26, с. 21]. Такої ж думки дотримується й І.О. Федоров [7, с. 29-30]. Саме логічна довершеність, системність, внутрішній зв'язок положень є характерною ознакою кодексу. Запозичуючи досвід розробки Основ, варто завжди пам'ятати, що специфікою Основ є те, що це «акт, який встановлює найважливіші положення (основні засади) підгалузі» [29, с. 140]. Саме тому кодекс має бути і більшим за обсягом (що й підтверджує обсяг КпАП порівняно з Основами), і відрізнитися логічною структурою, системним викладенням матеріалу. Позитивно оцінюючи детальну регламентацію юридично-фактичних засад адміністративної відповідальності (розділ II Особливої частини), водночас варто зазначити, що більшість положень решти розділів відрізняються узагальненим змістом, «фрагментарністю розмежування нормотворчих повноважень різноманітних державних органів в адміністративно-деліктній сфері» [30, с. 190; 7, с. 29]. Безперечно, позитивний досвід легального закріплення базової термінології був врахований розробниками Кодексу, однак не повною мірою. Можемо стверджувати, що має місце норма-дефініція «адміністративне правопорушення (проступок)» (за одночасного використання двох термінів як прояву максимального врахування досягнень вітчизняної адміністративно-правової науки щодо використання фахової термінології), однак одночасно відсутні легальні визначення «адміністративне стягнення», «адміністративна відповідальність» тощо. Окрім того, деякі положення Кодексу присвячені принципам адміністративно-деліктного права, однак лише окремим, а не всім (статті 7, 8, 9, 10, 11 тощо), хоча й наявні положення відрізняються узагальненим характером, жодного легального визначення жодного принципу немає. Незначна кількість норм-дефініцій, норм-принципів не є позитивною ознакою кодексу, тому що саме в кодексах вони й мають закріплюватися [27, с. 256] як у провідних джерелах підгалузі. Значною є кількість нормативних положень з оцінними (оціночними) поняттями (малозначність, значний розмір, спрощена процедура тощо), про що детально зазначає у своїх роботах В.А. Біленко [28], що вимагає у процесі правозастосування прояву розсуду з боку суб'єкта правозастосування, створює передумови для довільного тлумачення нормативно-правових положень; е) розмаїття варіантів назви кодексу. Щодо цього слід зазначити, що всі наявні в різні історичні періоди кодекси як джерела адміністративно-деліктного права мали різну назву – складова частина Адміністративного кодексу 1927 р., Основи законодавства Союзу та союзних республік про адміністративні правопорушення 1980 р. (хоча це й не кодекс, однак кодифікований акт і відіграв певну роль базису при підготовці КпАП 1984 р.), Кодекс УРСР про адміністративні правопорушення 1984 р., в наявності розмаїття назв проектів нового кодифікованого адміністративно-деліктного акта (Проекти Кодексу про адміністративні правопорушення, Кодексу про адміністративні проступки і стягнення, Адміністративно-деліктного кодексу, Кодексу про адміністративну відповідальність тощо). Слід зазначити, що назва має узгоджуватися зі змістом кодексу, однак як свідчать результати кодифікаційної та проектно-кодифікаційної адміністративно-деліктної діяльності, це має місце не завжди. Назва кодексу має бути «влучною». Для кодексу як джерела адміністративно-деліктного права, на відміну від більшості інших підгалузевих та галузевих правових джерел України, характерною є дещо своєрідна назва. Не Кримінальний, Водний, Митний, Цивільний кодекси, і не Кримінальний процесуальний кодекс, а Кодекс про адміністративні правопорушення України, хоча стаття 9 цього ж Кодексу фіксує визначення «адміністративного правопорушення (проступку)», відповідно й назва мала б бути відповідною. Хоча своєрідність назви є характерною ознакою майже всіх кодексів як джерел адміністративного права України – Кодекс адміністративного судочинства України, Кодекс цивільного захисту України, певні положення Кодексу про надра України тощо.

Окрім КпАП України джерелом адміністративно-деліктного права України цілком можна вважати і Митний кодекс України у частині визначення юридично-фактичних і

процедурних засад адміністративної відповідальності, тобто не в повному обсязі, а саме у вищезазначеній частині. Він визначає адміністративну відповідальність у сфері митної справи і специфіку розгляду відповідної категорії справ. Щодо Митного кодексу України КпАП України як джерело адміністративно-деліктного права відіграє роль провідного джерела.

Висновки. Отже, акумулюючи все вищевказане, варто зазначити, що для кодексу як джерела адміністративно-деліктного права характерним є наступне: а) підгалузевий характер; б) достатньо широка сфера регулюючого впливу; в) фіксує найважливіші, хоча й не всі, адміністративно-деліктні нормативні положення, передбачає можливість наявності інших, в т. ч. й кодифікованих актів, які, поряд з іншими відносинами, орієнтувалися б на врегулювання адміністративно-деліктних відносин з урахуванням певної специфіки (наприклад, Митний кодекс України), а також інших законодавчих актів, які також регулювали б адміністративно-деліктні відносини, щоправда, Кодекс щодо них посідає провідне, домінуюче місце; г) поєднання матеріальних і процедурних адміністративно-деліктних норм, щоправда, без достатньо чіткого їх розподілу на розділи; д) відносний рівень упорядкованості адміністративно-деліктного матеріалу зі значною кількістю фрагментарно визначених, узагальнених положень, положень з оцінними (оціночними) поняттями, незначною кількістю норм-дефініцій, норм-принципів; е) значний прояв наступності результатів кодифікаційної діяльності попередніх історичних періодів, в т. ч. з елементами штучного запозичення, що негативно впливає на змістовне наповнення кодексу та ефективність його застосування; є) своєрідність назви, яка відрізняється від назви більшості наявних інших галузевих кодексів і передбачає прив'язку до юридико-фактичної підстави адміністративної відповідальності, що свідчить про певну невідповідність форми (назви) і змісту кодексу.

Задля вдосконалення ресурсу кодексу як джерела адміністративно-деліктного права України, підвищення ефективності його дії доцільним вбачається, по-перше, розробка нового кодифікованого адміністративно-деліктного акта, який урахував би всі останні досягнення адміністративно-деліктної правової доктрини, реалії і потреби адміністративно-деліктної нормотворчості та правозастосування. Цілком можливим є використання наявних проєктів нового кодифікованого адміністративно-деліктного акта, підготовлених робочою групою Кабінету Міністрів України, Центром політико-правових реформ, окремими вченими-адміністративістами та іншими, можливим є їх об'єднання в єдиний проєкт з урахування позитивних розробок кожного. По-друге, забезпечення високого рівня унормованості матеріалу з дотриманням усіх правил кодифікаційної техніки, з розподілом всього матеріалу на розділи, глави, статті з обов'язковим закріпленням у попередніх розділах норм-принципів, норм-дефініцій (за максимального визначення всього дефініційного апарату). Обов'язковим є розподіл нормативних положень на матеріальний і процедурний розділи, при цьому такий розподіл має бути чітко вираженим. Мінімізованими мають бути нормативні положення з оцінними (оцінюючими) поняттями. По-третє, кодекс має увібрати всі адміністративно-деліктні положення, тим самим, за аналогією із Кримінальним кодексом України тощо, зберегти роль провідного підгалузевого джерела. По-четверте, враховуючи специфіку адміністративно-деліктної нормотворчості та правозастосування, в окремому розділі кодексу має бути нормативно закріплена адміністративна відповідальність юридичних осіб (колективних суб'єктів), поряд з окремим розділом – «Адміністративна відповідальність фізичних осіб». При цьому кожен із цих розділів має максимально деталізувати особливості адміністративної відповідальності кожного з вищезазначених суб'єктів. По-п'яте, регламентуючи процедурні засади, в Кодексі мають знайти своє закріплення всі нюанси адміністративно-деліктного провадження, процедурні дії на всіх стадіях, із детальним визначенням процедурного статусу всіх учасників відповідного провадження, з обов'язковим закріпленням ролі та значення рішень Європейського Суду із прав людини у врегулюванні

адміністративно-деліктних відносин. По-шосте, перегляду підлягає система адміністративних стягнень (саме система їх, відповідно, мають бути враховані всі зв'язки між ними, можливість заміни у разі неможливості або недоцільності виконання постанови про накладення), щоб вона передбачала різновиди, зорієнтовані на всіх суб'єктів адміністративної відповідальності, адекватними мають бути їх розміри задля забезпечення ефективності їх застосування, детально регламентованою має бути процедура їх застосування із забезпеченням комплексного впливу і на особу, щодо якої вони застосовуються, і на інших осіб. По-сьоме, перегляду підлягає назва кодексу як джерела адміністративно-деліктного права, вона має повною мірою узгоджуватися зі всім його змістом, а не лише з окремими положеннями. Саме в цьому контексті варто обрати в якості оптимальної назви варіант, запропонований свого часу доктором юридичних наук, професором Д.М. Лук'янцем та доцентом Р.В. Миронюком, – Адміністративно-деліктний кодекс України. Назва кодексу буде повною мірою відповідати провідному джерелу відповідної підгалузі адміністративного права України. Саме за таких умов можна вести розмову про ефективність кодексу як провідного джерела адміністративно-деліктного права та джерела адміністративного права взагалі.

Список використаних джерел:

1. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
2. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : монографія / Д.М. Лук'янець. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 376 с.
3. Кирич А.В. Административно-деликтное право: (теория и законодательные основы) : монография / А.В. Кирич. – М.: Норма – Инфра-М, 2012. – 464 с.
4. Гаврилова Л.В. Административно-деликтное законодательство Федеративной республики Германии: становление, развитие и современное состояние : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.14 / Л.В. Гаврилова. – Тюмень, 2003. – 21 с.
5. Хорьков В.Н. Меры административной ответственности по законодательству Российской Федерации и Республики Беларусь (сравнительное исследование) // Правоведение. – 2005. – № 1. – С. 143.
6. Коваль Л.В. Административно-деликтное отношение : монография / Л.В. Коваль. – К. : Вища школа, 1979. – 230 с.
7. Федоров І.О. Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України : монографія / І.О. Федоров // Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. – Запоріжжя : Запоріжжя, 2006. – 144 с.
8. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посібник / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
9. Адміністративне деліктне законодавство: Зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / автор-упоряд. О.А. Банчук. – К. : Книги для бізнесу, 2007. – 912 с.
10. Мосьондз С.О. Адміністративне право України (у визначеннях та схемах) : навч. посібник / С.О. Мосьондз. – К. : Атіка, 2008. – 272 с.
11. Адміністративне право України : навч. посібник / С.Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2008. – 624 с.
12. Кузьменко О.В. Взаємообумовленість та взаємозалежність змісту адміністративного процесу та адміністративної процедури від предмета адміністративного права / О.В. Кузьменко // Проблеми теорії та практики адміністративної юстиції : зб. наук. ст. / М.І. Смокович, М.І. Цуркан, В.Г. Перепелюк та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – С. 69–79.

13. Курс адміністративного права України / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко та ін. ; НАВС. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 869 с.
14. Коломоець Т.О., Зозуль І.В. Феномен презумпцій в адміністративному праві України : монографія / Т.О. Коломоець, І.В. Зозуль. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – 180 с.
15. Кирич А.В. Теория административно-деликтного права : автореф. дис. д. ю. н. / А.В. Кирич. – М., 2012. – 59 с.
16. Серков П.П. Административная ответственность: проблемы и пути совершенствования : автореф. дис. д. ю. н. / П.П. Серков. – М., 2010. – 45 с.
17. Рогачева О.С. Эффективность норм административно-деликтного права: автореф. дис. д. ю. н. / О.С. Рогачева. – Воронеж, 2012. – 49 с.
18. Круглов В.А. Административно-деликтное право : уч. пособие / В.А. Круглов. – 3-е изд. дораб. и перераб. – Минск : Амалфея, 2010. – 396 с.
19. Константи́н О.В. Джерела адміністративного права України. – К., 2005. – 120 с.
20. Літошенко О.С. Розвиток нормативно-правової бази адміністративної відповідальності в Україні: основні етапи / О.С. Літошенко // Часопис Київського університету права. – 2003. – № 3. – С. 39–45.
21. Історія держави і права України : підручник : у 2 т. / За ред. В.Я. Тація, Д. Гончаренка. – Т. 2. – К., 2003. – 580 с.
22. Татарян В.Г. Становление советского административно-деликтного законодательства: К 25-летию принятия основ законодательства Союза ССР и союзных республик об административных правонарушениях / В.Г. Татарян // История государства и права. – 2005. – № 4. – С. 45–49.
23. Лютіков П.С. Феномен юридичних осіб як суб'єктів адміністративного права : монографія / П.С. Лютіков. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2013. – 252 с.
24. Мацелик Т.А. Методологическое значение категории «субъект права» / Т.А. Мацелик // Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludausky. – 2013. – № 1. – С. 55–59.
25. Адміністративне судочинство в Україні. – Кн. 2: Кодекс України про адміністративні проступки (проект). – Х. : Консум, 2003. – 332 с.
26. Голосніченко І.П. Проблеми кодифікації норм, що встановлюють адміністративну відповідальність / І.П. Голосніченко // Право України. – 2002. – № 10. – С. 20–24.
27. Керимов Д.А. Философское основание политико-правовых исследований / Д.А. Керимов. – М. : Прогресс, 1987. – 330 с.
28. Біленко В.А. Оцінні поняття в адміністративно-деліктному процесі : автореф. дис. к. ю. н. / В.А. Біленко. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – 20 с.
29. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2001. – Т. 3: К–М. – 792 с.
30. Заруба В.М. Історія держави і права України : навч. посібник / В.М. Заруба. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.

